

Maďarské toleranční kazatelie v Čechách a na Moravě

Práci o 81 stranách (z toho dvou věnovaných obrazovým přílohám) autorka předložila UK ETF uprostřed léta 2008, v obtížném zápolení s určenými termíny, které po sobě zanechalo závažné stopy.

Vrátila se v ní k fascinujícímu tématu, jež si zachovalo místo v církevně-dějinném povědomí Čechů i Maďarů, a proto vábí také k opakovanému traktování. Volba byla podpořena sepětím s maďarským reformovaným sborem v Praze, pečujícím i o hmotné památky po tolerančních kazatelích z Uher - s úctou, která tuto garnituru farářů, nesporně heroickou a vděčnost zasluhující, dovede přece jen až (poněkud „neevangelicky“) nadcenit, jako „zakladatele církve“. Tuto osobní motivaci osvětluje kupodivu více závěr než úvod textu. Zato v něm (na str. 59) chybí, co bychom zde očekávali spíše, totiž shrnutí věcných výsledků práce. Možná skutečně bylo i autorčiným úmyslem o něco více prokreslit dopředu známý obraz, ne činit vlastní zjištění a ověřovat hypotézy. Svým líčením chtěla podle slov úvodu (3) hlavně „zobrazit“ atmosféru doby“. Její ambicí nebyly ani nové objevy, ani snaha o úplné zužitkování starší literatury.

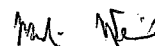
V úvodu přijatelně odůvodnila, proč se pojednání o toleranční době rozhodla předdeslat popis toho, co předcházelo v průběhu protireformační epochy. Ze srovnání by mělo vysvitnout, „v čom spočívala náboženská sloboda zborov a aké kompetencie mali maďarské kazatelie“. Takový záměr je tím pochopitelnější, že autorka nutně měla před očima jako případné čtenáře i své krajany, jimž by představovala historii ciziny (z obdobného důvodu úplně pomíjím některé problémy, jež ve své slovensky psané práci měla s určováním osobních i místních jmen). Při praktickém provedení se ovšem neubráníla tendenci, která je pro studentské práce dosti charakteristická, zabíhající příležitostně do šíře přece jen už nadbytečné (když se zabývá např. pobělohorským oslabením měny, na str. 4). Samo o sobě by to snad příliš vadit nemuselo, za daných okolností však v této souvislosti vynikla horší vada: Data o této rozsáhlé látce byla posbírána z velmi různorodých pramenů, aniž by vybyl čas na jejich opravdu kritické srovnání a zhodnocení. Výsledkem je opakované uvádění chybných údajů a mylně vyznívajících informací (namátkový příklad ze str. 5: spálení všech českých knih). Zvláště nápadný je tento nedostatek tam, kde se text opírá

o dějiny protireformace z pera Ch. A. Peschka – spisovatele klasického a zajímavého, přece jen však situovaného do doby toleranční a exilového prostředí, s jehož dílem je třeba nakládat znatelně jinak než s recentními dějepisnými příručkami. Jenže zmíněná vada nejde jen na jeho vrub; autorka se nespokojila s výpisky z obstarožní literatury, ale co nashromáždila, nedovedla integrovat v dosti spolehlivý celek. A nepřesnosti se pak žel přenášejí i do oné části práce, která se již soustředí na úže vymezené období. I zde se autorka opírá o chyby (na str. 15 identifikuje Českou konfesi s „*confessio Fidei Fratrum Bohaemorum*“, což je omyl sice ctihodně tradiční, ale skutečnosti neodpovídající a novodobým bádáním korigovaný již dávno), i zde projevuje buďto ahistorismus nebo sníženou syntetickou schopnost, takže na výše ohlášenou otázku sama nepodává odpověď příliš přesvědčivou: i na pozadí temného líčení předchozích poměrů přece jen udiví, když josefinskou toleranci v souladu s dobovými apologety apostrofuje jako úplné osvobození, beze zmínky jeho mezí – na jejichž skutečnost přitom nutně dochází uprostřed dalšího vyprávění; neohlášeně, zato opakovaně a s tísnivě přibývajícím intenzitou, stojící ve zvláštním napětí k nadpisu kapitoly „Obdobie náboženskej slobody“.

Vlastní příběh o vlně maďarských kazatelů, přicházející do českých zemí, který se počíná na str. 17, je ovšem přece jen podán vyrovnaněji. Jistě i díky zvolené literatuře. Přesto ani její užití není bez problémů – tentokrát vlastně opačného rázu než u první části práce. Její „hlavní stat“ se opírá, včetně zařazení rozsáhlých citátů, o klasické průkopnické monografie R. Pražáka a I. Czeglého, jakož i o dobovou svědeckou zprávu Jánose Végha (v maďarském překladu, pořízeném druhým ze jmenovaných autorů) a véghovskou monografii od F. Hrejsy. Což lze označit za výběr dobrý – ale z druhého úhlu pohledu také za úzký, ba minimalistický. Stranou nakonec zůstaly i ty z ostatních možných pramenů, jež autorka prokazatelně měla po ruce, a žel, její práci to evidentně omezilo také po obsahové stránce. Výslovně je třeba zalitovat, že dokonce i při pojednání o vysloveně theologických otázkách (konkrétně v případech sporů, do nichž byli toleranční kazatelé zapleteni) zůstala u laicky obecné reprodukce, převzaté od sekulárního historika Pražáka, a nevynaložila svou odbornou kvalifikaci k jejich proniknutí a objasnění. Vždyť co už bylo přiměřenější a více žádoucí pro diplomovou práci v oboru theologie? V tomto smyslu má hagiografie přece jen menší význam, jakkoliv jí její vlastní cenu upřít nechci.

Úplně bezchybná není ani formální stránka práce. Odkazy k literatuře, vesměs vedené šifrou „sv.“, by mohly být diferencovanější (do pozn. 59 na str. 24 by možná patřilo rovnou „cit. podle“?). Citelně chybí označení zdroje textových příloh, přinejmenším v jednom případě (ve druhém by mohlo být přesnější, úplnější; vhodné by bylo i u závěrečné básně J. Pelíška). Nicméně tuto kritiku bych nezdůrazňoval, neboť vnější ustrojení a vybavení textu vcelku působí stále ještě dojmem poměrně větší snahy o pečlivost, než bývá u studentských prací běžné. Pochválit se dá např. rozvržení podávané látky do kapitol a oddílů.

Celkové shrnutí je potom obtížné a působí mi rozpaky. Přípravu spisu jsem od počátku sledoval se sympatiemi, a zachovávám si naději, že autorku provedené dílo nějakým způsobem obohatilo. Podvolil jsem se také jejímu naléhání a přijal jsem, že práce bude dokončena ve velkém spěchu, a tedy za nepříhodných podmínek; měl bych tudíž akceptovat i následky tohoto rozhodnutí. Jsou ovšem smutné: v předložené podobě práce vykazuje i některé slibné náběhy, takřka v žádném ohledu však není přínosně docelená, nestačila opravdu průkazně doložit nabyté schopnosti absolventa theologického studia. **Doporučuji ji tedy k obhájení, ale zároveň se obávám, že klasifikovat ji nelze vysoko.**

Doc. Dr. Martin Wernisch
katedra církevních dějin

V Praze, 12. září 2008